

SPOLOK
PRIATEĽOV
TURZOVKY

ROČNÍK II.

SPOLKOVÝ HLÁSNIK

č.4 (241)

Pripravil: DRAHOMÍR VELIČKA

Členka nášho spolku a naša spolupracovníčka Ing. E. Dlhopolčeková už viackrát v minulosti obohatila obsah spolkového informátora zaujímavým článkom. Sme radi, že po nejakom čase opäť prichádza s mimoriadne interesantným príspevkom o maľbe na sklo, dokonca o turzovskej maliarskej škole, ktorý nazvala príznačne:

MAĽOVANÉ NA SKLE

Čarokrásne maľby na skle okrášľovali domovy predchádzajúcich generácií Turzovčanov. Kúpali si ich na hodoch, kermašoch či trhoch, aby si spríjemnili ťažký život naplnený tvrdou robotou, ktorou si zabezpečovali každodenný chlieb. Motívami boli najčastejšie náboženské témy. Tieto obrazy boli umiestňované v izbách na čelných miestach, stávali sa pomocníkom a ochrancom domu a ľudí v ňom žijúcich. Ďalším častým motívom bola jánošíkovská tradícia. Táto nadobudla svoj rozmach nástupom Štúrovcov v 30. rokoch 19. storočia. Štúrovci formovali národné povedomie, vyjadrovali túžbu a ideály, sen o slobode. Svojou literárnou tvorbou sa obracali k prostému ľudu a pozornost venovali tiež ľudovej kultúre. Tak sa Jánošík stal národným hrdinom, symbolom boja proti panskému svetu a maďarizácii. Cieľom vtedajších uhorských politikov bolo vytvoriť jeden uhorský (v ich ponímaní maďarský) národ. Bol prijatý celý súbor opatrení uhorskej vlády, ktorý sa zintenzívnili po duálnom vyrovnaní s Rakúskom v roku 1867. V roku 1874 boli zatvorené slovenské patronátne gymnáziá v Kláštore pod Znievom a Revúcej, v nasledujúcom roku v Martine a zrušená bola aj Matica slovenská. V materskom jazyku sa vyučovalo už len na ľudových školách. Bolo potláčané všetko, čo sa považovalo za prejav národného povedomia. Takými boli aj maľby na skle s jánošíkovskou tradíciou. Traduje sa, že, keď na ne maďarskí žandári v domoch natrafili, rozbíjali ich pažbami priamo na stene. Z toho dôvodu sa ich zachovalo veľmi málo. Na Slovensku sa maľovali aj obrazy so svetskou tematikou, predovšetkým pracovné činnosti. Avšak v Turzovke sme sa doposiaľ s touto tematikou nestretli.

Maľba na sklo je pomerne jednoduchá technika. Vyžaduje predovšetkým estetické cítenie a zručnosť. Maliar musel najprv zhotoviť vzor, podľa ktorého potom maľoval. Tento si podložil pod čistú hladkú sklenenú tabuľku a obkreslil kontúry. Potom pomocou štetcov rôznej hrúbky nanášal práškové farby rozrobené vo vode, do ktorých sa zvykli pridávať aj vaječné žĺtky, aby farba lepšie držala. Suchý povrch sa nakoniec potrel rozpusteným včelím voskom, aby sa zabránilo poškodeniu maľby. Hotový obraz divák videl zrkadlov.

Ďalšia technika, s ktorou sme sa v Šarkách stretli, bola koláž. Na sklo sa nalepil obrázok a tento sa dotvoril maľbou. Toto ľudové umenie sa na Slovensku rozvinulo koncom 18. storočia v oblastiach, kde sa vyrábalo sklo, t. j. v oblastiach Slovenského rudohoria, ale aj na východe v okolí Bardejova. Maľovali predovšetkým sklárske rodiny, ale aj roľnícke rodiny po ukončení poľných prác, aby si pripravili na obživu. Kým tieto jednotlivé školy sú prebádané a spracované, turzovská škola ostala opomenutá. Nikde niet o nej žiadnej zmienky. Pritom ešte začiatkom 40. rokov 20. storočia sa tieto maľby vyskytovali skoro v každom dome. V starých Šarkách viseli tieto maľby v domoch až do ich asanácie začiatkom 70. rokov, keď začala výstavba nového sídliska.

Centrom maľby v Turzovke bol panský mlyn s vodnou pílou, ktorý sa nachádzal v strede obce na potoku. Mlyn s pílou bol založený začiatkom 19. storočia. Jeho užívateľom bol Ján Deak, ktorý sa narodil 9. 8. 1821 a zomrel 2. 1. 1864. S manželkou Evou, rodenou Marcovou mal viacero detí. Dospelosti sa dožila len dcéra Mária a syn Ondrej. Syn odišiel v mladosti na vandrovkú do Poľska a viac sa nevrátil. Vdova po Jánovi Deakovi sa v roku 1864 po druhý raz vydala za Jozefa Juriaša. V roku 1900 odkupuje mlyn a pozemky okolo neho urbárska obec od zemepanskej rodiny Popperovcov. Potom mlyn užíval Štefan Rudinský, narodený 19. 8. 1855, zomrel 15. 2. 1916.

Ďalšie informácie o mlyne sú zaznamenané v knihe PÁNI MAJSTRI. Z nej sa dozvedáme, že novým majiteľom bol Anton Chromík (narodil sa 11. 6. 1882 v Korní, rodičom Jozefovi a Dorote, rodenej Petrikovej). Oženil sa 11. 2. 1907 s Agnesou Malikovou. O tom, že aj on sa pobral do sveta, svedčí jeho cestovný pas z roku 1916. V roku 1917 kúpil v centre Turzovky drevený mlyn na jeden kameň, pri ňom bola aj píla. Tu sa môžeme pristaviť pri zmienke, že počas roka 1916 cestoval, pravdepodobne aby zarobil na kúpu mlyna. Je možné, že pred cestou už v mlyne v Turzovke pracoval a kúpu si s urbarníkmi po smrti Rudinského vopred dohodol. Anton Chromík zomrel 20. 3. 1960. V mlyne potom pracoval jeho syn Jozef, narodený 17. 5. 1917 a zomrel 3. 10. 1983. Pri výstavbe nového sídliska mlyn zbúrali. Tolko o mlyne a jeho užívateľoch.

Kto začal s maľovaním na sklo a dokedy sa maľovalo, sa už zrejme nedozvieme. Je možné, že túto techniku priniesol nejaký tovariš, ktorý sa tu na vandrovkú zastavil a techniku priučil aj ostatných z mlyna, a potom v čase, keď chýbala voda, mohli si v mlyne maľovaním privybrať na živobytie. S istotou vieme povedať len to, že v časoch mlynárčenia majstra Chromíka sa už nemaľovalo. Samotný mlynár však o existencii maliarskej školy vedel. Dochované podmalby povešal v mlyne na stenu, kde viseli ešte koncom 30. rokov až do času, kým ich – hoci s ťažkým srdcom a až na veľké prehovárание – neodpredal zberateľom.

V súvislosti s turzovskými maľbami musíme spomenúť vzácneho človeka, pána kaplána Jozefa Balušika. Narodil sa 14. 2. 1905 v Papradne, vysvätený bol 12. 6. 1932 v Nitre. Zomrel ako dôchodca v Štiavniku dňa 28. 12. 1969. Na jeho náhrobnom kameni je výstižný nápis: KŇAZ – UMELEC, MILOVNÍK LUDU A PRÍRODY. Odhadol, že priemyselný rozvoj zmení doterajší spôsob života aj na dedine. Všade, kde pôsobil, vyhľadával talenty a finančne ich podporoval, a dokonca sa i sám priučil. Bol veľkým zberateľom ľudového umenia. V Turzovke pôsobil v rokoch 1937 – 1938, avšak hojne ju navštevoval aj počas pôsobenia vo Veľkom Rovnom. Do Turzovky prichádzal pešo cez Semeteš. Tu sa vždy pristavil na kus reči s cestárom Jánom Holkom (16. 5. 1877 – 26. 9. 1953), ktorý spravoval cestu od Dlhovanky po Cipára. Povymieňali si novinky a cestou nazad sa pochváľil, o aké exempláre sa rozrástla jeho zbierka ľudového umenia. Kaplán Balušik schočil celú Turzovku, prespával u svojich bývalých farníkov, ktorí ho vždy s radosťou uvítali a prichýlili. Pokúpil od nich detské, ženské a mužské kroje, drevené sošky, hudobné nástroje, maľby na skle, a tiež podmalby od mlynára, podľa ktorých sa maľovalo. Pokiaľ by sa podarilo nájsť jeho zbierku, bola by veľkým obohatením mestského múzea.

Domnievame sa tiež, že obrazy maľované na skle zozbieral aj dekan Karol Točík. V Turzovke pôsobil dostatočne dlho – od roku 1918 až do roku 1960 a poznal každý jeden dom vo svojej farnosti či už z novoročného koledovania, zapatrovania chorých alebo pohrebov. Určite zozbieral vzácne kúsky ľudového umenia. V starožitnostiach sme sa stretli s dvoma drevenými soškami, ktoré nám veľmi pripomínali sošky našej babičky. Pri prezeraní sme na dne objavili štítky s popisom, podľa ktorých ich farári Točíkovi venovali v roku 1922 manželja Hrubošovi z Turzovky. Domnievame sa, že pochádzajú z jeho bohatej zbierky, ktorú si takto katalogizoval.

Obrazy maľované na skle sú pravými skvostami ľudového umenia. Poukazujú na zručnosť i estetické cítenie našich predkov. Ako to už v ľudovom umení býva, autori ostávajú neznámi. Veríme, že v starých domoch sa ešte nájdu obrazy maľované na skle, hoci ohľadané zubom času, a tieto sa stanú významnými exponátmi nášho múzea, kde sa o ne odborne postarajú a budú aj v ďalších generáciách vyvolávať umelecký zážitok a pôžitok z krásy. Musíme dúfať, že aj turzovská škola sa stane predmetom skúmania odborníkov, bude spracovaná a stane sa súčasťou dejín slovenského ľudového výtvarného umenia.

Ing. Emília Dlhopolčeková

VÝROČIA ČLENOV

V mesiaci apríl oslávia životné jubileá a polookrúhle narodeniny členovia Spolku

Štefan Stuchlík,
Turzovka

Ivan Gajdičiar ml.,
Turzovka

Štefánia
Pistovčáková,
Dlhá nad Kysucou

MSc. Juraj
Dlhopolček,
Bratislava

Ing. Krystyna
Dlhopolčeková,
Turzovka

Želáme im všetko najlepšie, pevné zdravie a v ďalších rokoch veľa síl, úspechov a rodinnej pohody.

SMÚTOČNÉ OZNÁMENIE

Prelom mesiacov február a marec bol pre Spolok smutným obdobím. V tomto čase nás navždy opustili naši dvaja členovia

Vladimír Minár,
Ochodnica

PhDr. Emília Kleinová,
Makov

Rodinám a pozostalým vyslovujeme úprimnú sústrasť. ČESŤ ICH PAMIAŤKE.

ROKOVAL VÝKONNÝ VÝBOR

V piatok 22. februára sa na svojom riadnom zasadnutí stretol Výkonný výbor (VV) Spolku. Členovia boli oboznámení s plnením uznesení z ostatného zasadnutia, boli informovaní o spustení novej webovej stránky, distribúcií Informačného bulletinu, o pripravách spolkového kalendára, ktorý bude vydaný pri 20. výročí vzniku Spolku. Prerokoval sa program a pripravenosť najbližších podujatí, ktoré bude Spolok organizovať a spoluorganizovať. Prezident členov vyzval na podávanie návrhom na ocenenia mesta. Nasledovala diskusia a na záver bolo prijaté uznesenie, ktorým bola schválená organizácia XIV. ročníka rezbárskeho plenéra, zostavenie spolkového družstva v súťaži o najlepší guláš (v prípade, že sa bude konať) či obsah projektu Spoločne bez hraníc v spolupráci s partnerským spolkom z Rožnova p. Radhoštem.

VÝZVA ČLENOM

Dovoľujeme si touto cestou vyzvať všetkých členov Spolku, aby, pokiaľ došlo k zmene ich korešpondenčnej adresy, túto zmenu bezodkladne oznámili vedeniu. Môžu tak urobiť elektronicky na nižšie uvedenej e-mailovej adrese alebo poštou na adresu Spolku (Jašíkova 56, 023 54 Turzovka).

Taktiež chceme členskej základni oznámiť, že v prípade, že u nich došlo k strate alebo odcudzeniu spolkového preukazu, môžu požiadať o vydanie duplikátu preukazu rovnakým spôsobom – e-mailom či poštou.

Korešpondenciu zasielajte na e-mail: spolok.spt@gmail.com